

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «Адміністративно-правовий статус митного брокера в Україні»

Студент групи: ПРМ-11

Воляник Андрій Васильович

Керівник д.ю.н., проф.

Кравчук Мар'яна Юріївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО - ПРАВОВОГО СТАТУСУ МИТНОГО БРОКЕРА В УКРАЇНІ.....	5
1.1 Поняття та правова природа митного брокера	5
1.2 Джерела правового регулювання діяльності митного брокера в Україні	7
1.3 Права, обов'язки та відповідальність митного брокера	9
Висновок до першого розділу:	11
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МИТНОГО БРОКЕРА В УКРАЇНІ	12
2.1 Особливості ліцензування та контролю діяльності митного брокера	12
2.2 Взаємодія митних брокерів з митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.....	14
2.3 Проблемні аспекти правового регулювання діяльності митного брокера	16
Висновок до другого розділу:.....	19
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МИТНОГО БРОКЕРА.....	20
3.1 Зарубіжний досвід регулювання діяльності митних брокерів та можливості його імплементції в Україні.....	20
3.2 Пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері митного брокерства	23
Висновок до третього розділу:.....	26
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Дана робота присвячена дослідженню правового регулювання питання яке стосується правового статусу митного брокера в Україні. **Актуальність теми** полягає в тому, що у сучасних умовах розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні важливу роль відіграють митні брокери, які забезпечують професійний супровід митного оформлення товарів та транспортних засобів. Їх діяльність сприяє спрощенню процедур міжнародної торгівлі, зменшенню ризиків та підвищенню ефективності роботи митних органів. Однак недосконалість правового регулювання та адміністративні бар'єри створюють значні труднощі для функціонування митних брокерів. Тому дослідження адміністративно-правового статусу митного брокера в Україні є актуальним і своєчасним, адже воно дозволить визначити основні проблеми правового забезпечення їх діяльності та запропонувати шляхи вдосконалення нормативної бази.

Метою дослідження даної курсової роботи є аналіз адміністративно-правового статусу митного брокера в Україні, виявлення проблем у правовому регулюванні їх діяльності та розробка пропозицій щодо його вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі **завдання**:

- Розкрити поняття та правову природу митного брокера в Україні.
- Проаналізувати чинні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність митних брокерів.
- Дослідити особливості взаємодії митних брокерів із митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.
- Виявити основні проблеми адміністративно-правового регулювання митної брокерської діяльності.
- Запропонувати шляхи вдосконалення законодавчого регулювання митних брокерів в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення митної брокерської діяльності в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правові норми та механізми, що регулюють діяльність митних брокерів, їх права, обов'язки та відповідальність.

В ході дослідження будуть застосовані наступні **методи**:

- Аналіз та синтез — для розгляду нормативно-правових актів, що регулюють діяльність митних брокерів.
- Порівняльно-правовий метод — для вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання митних брокерів.
- Формально-юридичний метод — для тлумачення правових норм, що стосуються адміністративно-правового статусу митного брокера.
- Метод узагальнення — для розробки пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які вміщують вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (усього 33 сторінки).

.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО - ПРАВОВОГО СТАТУСУ МИТНОГО БРОКЕРА В УКРАЇНІ

1.1 Поняття та правова природа митного брокера

Митний брокер — це юридична або фізична особа, яка надає послуги з митного оформлення товарів від імені та за дорученням інших осіб (імпортерів або експортерів) [14]. Митні брокери відіграють важливу роль у міжнародній торгівлі, допомагаючи товарам безперешкодно перетинати кордони та водночас забезпечуючи дотримання всіх вимог законодавства. В Україні їхні права, обов'язки та відповідальність визначаються Митним кодексом, який створює чіткі правила для їхньої діяльності [11].

Однією з головних задач митних брокерів є підготовка та подання митних декларацій. Це не просто формальність — правильне оформлення документів і дотримання митних правил безпосередньо впливає на митну безпеку країни, що є особливо актуальним в умовах зростання ризиків у зовнішньоекономічній та політичній сферах. Завдяки своїй роботі митні брокери сприяють захисту інтересів України та забезпечують безпеку на кордонах.

Крім того, митні брокери повинні добре орієнтуватися в міжнародних угодах і конвенціях, щоб їхня діяльність відповідала світовим стандартам. Важливим аспектом їхньої роботи є також державний контроль та нагляд, що допомагає підтримувати високий рівень підзвітності перед клієнтами та партнерами, зміцнюючи довіру до процесів міжнародної торгівлі. Попри надійну нормативно-правову базу, сьогодні все частіше лунають заклики до її оновлення [32].

Актуалізація законодавства могла б зробити діяльність митних брокерів ще ефективнішою та допомогла б адаптуватися до швидких змін у сфері світової торгівлі. Зрештою, успішна робота митних брокерів є важливою не лише для окремих компаній, але й для стабільності та розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в цілому [39].

Правова природа митного брокера визначається наступними аспектами:

- 1) Посередницька діяльність

Митний брокер виступає як посередник між власником товару та митними органами. Він діє на підставі договору доручення або іншого виду цивільно-правового договору.

2) Ліцензована діяльність

В більшості країн, включаючи Україну, митний брокер повинен мати ліцензію на провадження діяльності. Це означає, що брокер має відповідати встановленим кваліфікаційним вимогам та мати сертифікованих декларантів у своєму штаті.

3) Представництво на підставі довіреності

Митний брокер діє на підставі довіреності, яку видає власник товару. Це дозволяє брокеру виконувати юридично значущі дії від імені клієнта.

4) Матеріальна відповідальність

Митний брокер несе відповідальність за правильність заповнення митних документів, своєчасність подання декларацій і сплату митних платежів. У разі порушення брокер може нести матеріальну та адміністративну відповідальність.

5) Спеціальний правовий статус

Відповідно до митного законодавства, митний брокер є спеціальним суб'єктом господарської діяльності з особливими правами та обов'язками. Він має право доступу до митних баз даних та інших інформаційних ресурсів, необхідних для оформлення товарів [5].

Функції митного брокера:

- Підготовка та подання митної декларації.
- Розрахунок митних платежів та їх сплата.
- Класифікація товарів за кодами УКТЗЕД.
- Консультування з питань митного законодавства.
- Організація митних огледів та інших процедур.

1.2 Джерела правового регулювання діяльності митного брокера в Україні

Правове регулювання діяльності митного брокера в Україні здійснюється через систему нормативно-правових актів, які визначають порядок здійснення митного посередництва, вимоги до митних брокерів, їх права, обов'язки та відповідальність. Джерела правового регулювання можна класифікувати на декілька рівнів: конституційний, законодавчий, підзаконний та міжнародний.

1) Конституційний рівень

Конституція України (1996 р.) — є основним законом держави, що закладає загальні принципи господарської діяльності та забезпечення рівності суб'єктів підприємницької діяльності. Стаття 42 гарантує свободу підприємництва, що є підґрунтям для діяльності митних брокерів [9].

2) Законодавчий рівень

а) Митний кодекс України Митний кодекс України (редакція від 2012 року з наступними змінами) — головне джерело правового регулювання митної справи.

Основні положення, що стосуються митного брокера визначенні в статях: 416–419 - визначають поняття митного брокера, його права та обов'язки.

Статті 407 та 415: встановлює вимоги до митних брокерів та необхідність ліцензування.

б) Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» Регулює порядок отримання та анулювання ліцензій для митних брокерів. Встановлює вимоги до кваліфікації співробітників митних брокерів та процедуру перевірки їх компетентності [28].

в) Цивільний кодекс України

Регулює договірні відносини між митним брокером та клієнтом (наприклад, договір доручення). Визначає матеріальну відповідальність брокера за порушення договірних зобов'язань [38].

3) Підзаконні акти

а) Постанови Кабінету Міністрів України:

- Постанова КМУ про ліцензійні умови — регулює вимоги до кадрового та матеріально-технічного забезпечення митних брокерів.

- Постанова про порядок ведення Єдиного реєстру митних брокерів — визначає реєстраційні процедури та обов'язки брокерів щодо подання інформації.

б) Накази Державної митної служби України:

- Накази щодо порядку заповнення митної декларації та контролю митної вартості товарів.

- Інструкції та роз'яснення щодо застосування норм митного законодавства.

4) Міжнародні джерела

а) Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) Україна є учасником цієї конвенції, яка передбачає спрощення митних процедур і підтримує діяльність митних посередників, включаючи брокерів.

б) Угода про асоціацію між Україною та ЄС Гармонізація митного законодавства з європейськими стандартами, включаючи норми щодо митних брокерів. Передбачає імплементацію митних правил ЄС у національне законодавство [35].

5) Інші джерела правового регулювання

а) Рішення та роз'яснення Верховного Суду України: слугують орієнтиром для застосування митного законодавства в практиці.

б) Місцеві нормативні акти: наприклад, регіональні правила митного оформлення, що враховують особливості конкретних митниць.

Отже, правове регулювання діяльності митного брокера в Україні є багаторівневим і включає як внутрішнє законодавство, так і міжнародні зобов'язання. Воно забезпечує прозорість і передбачуваність митних процедур, створюючи умови для ефективної діяльності митних брокерів та захисту інтересів клієнтів.

1.3 Права, обов'язки та відповідальність митного брокера

Митний брокер — це посередник між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, який надає професійні послуги з митного оформлення товарів. Його діяльність регулюється Митним кодексом України, Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» та іншими нормативно-правовими актами.

Права митного брокера:

- 1) Представництво інтересів клієнта Діяти від імені та за дорученням клієнта на підставі довіреності. Підписувати митні декларації та інші документи, необхідні для митного оформлення.
- 2) Подання документів та відомостей Підготовка та подання митної декларації в електронній або паперовій формі. Надання додаткових документів за вимогою митних органів (рахунки-фактури, сертифікати походження, інвойси тощо).
- 3) Консультаційні послуги Надання клієнтам консультацій щодо митного законодавства та процедур. Роз'яснення норм тарифного та нетарифного регулювання, правил класифікації товарів за УКТЗЕД.
- 4) Оскарження дій митних органів Подання скарг та апеляцій на дії або рішення митних органів у випадку порушення прав клієнта. Представництво інтересів клієнта в судових інстанціях у справах, пов'язаних із митними спорами.
- 5) Доступ до інформаційних ресурсів митниці Використання спеціальних програмних продуктів та доступ до баз даних митних органів для оформлення товарів.

Обов'язки митного брокера:

- 1) Дотримання законодавства Виконання митних процедур відповідно до Митного кодексу України та інших нормативно-правових актів. Своєчасна сплата митних платежів, якщо це передбачено договором з клієнтом.
- 2) Надання правдивої інформації Подача достовірних даних у митній декларації та інших документах. Інформування клієнта про ризики та можливі наслідки неправильного декларування товарів.

3) Збереження комерційної таємниці Гарантування конфіденційності інформації про клієнтів та їхню зовнішньоекономічну діяльність. Недопущення розголошення даних без згоди клієнта.

4) Ліцензування та сертифікація Наявність дійсної ліцензії на провадження митно-брокерської діяльності. Підтримка кваліфікації працівників, зокрема сертифікація фахівців з митного оформлення.

5) Ведення обліку та звітності Зберігання копій митних декларацій та супровідної документації протягом строку, встановленого законодавством. Ведення обліку фінансових операцій, пов'язаних із митним оформленням.

Відповідальність митного брокера:

1) Адміністративна відповідальність

Неправильне декларування товарів, подання недостовірних відомостей, порушення строків подання документів можуть призвести до штрафів за Кодексом України про адміністративні правопорушення [8].

2) Матеріальна відповідальність

Відшкодування збитків клієнту у разі заподіяння шкоди через неправильне декларування або несвоєчасне подання документів. Сплата штрафів, пені та інших фінансових санкцій у разі помилок під час митного оформлення.

3) Кримінальна відповідальність

В разі умисного порушення митного законодавства (контрабанда, підробка документів, ухилення від сплати митних платежів) брокер може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за Кримінальним кодексом України [12].

4) Дисциплінарна відповідальність

Митні органи можуть тимчасово призупинити або анулювати ліцензію брокера за систематичні порушення митного законодавства. Дисциплінарні стягнення можуть застосовуватися також до сертифікованих фахівців з митного оформлення у разі порушення професійної етики.

Висновок до першого розділу:

У першому розділі було розглянуто основні засади адміністративно-правового статусу митного брокера в Україні. Зокрема, було визначено поняття та правову природу митного брокера, що дозволило зрозуміти його місце в системі митних правовідносин. Дослідження джерел правового регулювання діяльності митного брокера дало змогу виокремити основні нормативно-правові акти, які визначають порядок функціонування цього інституту, зокрема Митний кодекс України та інші законодавчі та підзаконні акти. Аналіз прав, обов'язків та відповідальності митного брокера засвідчив, що ця діяльність вимагає високого рівня професіоналізму та відповідальності, оскільки брокер виступає посередником між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами. Також було з'ясовано, що митний брокер несе як адміністративну, так і цивільно-правову відповідальність у разі порушення законодавства. Таким чином, розділ сформував базове уявлення про адміністративно-правовий статус митного брокера та створив основу для подальшого дослідження його діяльності в межах митного регулювання в Україні.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНОГ-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МИТНОГО БРОКЕРА В УКРАЇНІ

2.1 Особливості ліцензування та контролю діяльності митного брокера

Ліцензування митного брокера є обов'язковою вимогою у більшості країн, включаючи Україну, оскільки така діяльність пов'язана з високими фінансовими та юридичними ризиками. Це забезпечує державний контроль за роботою брокерів та гарантує, що тільки кваліфіковані особи чи компанії можуть надавати митно-брокерські послуги [19].

Вимоги до отримання ліцензії Щоб отримати ліцензію на здійснення митно-брокерської діяльності, необхідно відповідати певним вимогам, які можуть включати: Наявність зареєстрованої юридичної особи або статусу фізичної особи-підприємця (ФОП). Документальне підтвердження кваліфікації осіб, які працюватимуть брокерами (сертифікати, дипломи, досвід роботи). Відсутність податкової та фінансової заборгованості перед державою. Договір страхування відповідальності на випадок можливих збитків клієнтів через помилки брокера. Наявність спеціального програмного забезпечення для роботи з митною декларацією (зокрема, електронні системи подачі митних документів) [22].

Процедура отримання ліцензії Процедура ліцензування включає наступні етапи: Підготовка пакету документів, що включає заяву, статутні документи, відомості про співробітників, фінансові звіти та інші необхідні довідки. Подання документів до відповідного органу (в Україні — Державна митна служба). Перевірка заявника на відповідність вимогам законодавства. Прийняття рішення про видачу ліцензії або відмову в її наданні. Оплата державного збору за отримання ліцензії (якщо передбачено законодавством) [25].

Строк дії ліцензії та її продовження Ліцензія на здійснення митно-брокерської діяльності може видаватися на необмежений або певний строк (наприклад, 5 років). Для її продовження брокер повинен пройти повторну перевірку та підтвердити відповідність вимогам [3].

Підстави для анулювання ліцензії Ліцензія митного брокера може бути анульована у таких випадках: Виявлення порушень законодавства (наприклад, подання неправдивої інформації, фальсифікація документів). Несплата митних зборів і податків або інші фінансові порушення. Відсутність страховки відповідальності брокера. Здійснення діяльності без підтвердженої кваліфікації персоналу. Рішення суду про припинення діяльності брокера [2].

Контроль діяльності митного брокера:

Контроль за діяльністю митних брокерів здійснюється державними органами з метою забезпечення законності митного оформлення, дотримання митного законодавства та захисту економічних інтересів держави.

Органи, що здійснюють контроль Основними контролюючими органами можуть бути: Митна служба, яка перевіряє правильність оформлення документів, сплату митних платежів та дотримання митних процедур [17]. Податкові органи, які здійснюють перевірку фінансової діяльності брокера. Антикорупційні органи, якщо є підозри у неправомірних діях брокера (хабарництво, ухилення від податків, зловживання службовим становищем) .

Методи контролю:

Контроль може здійснюватися у таких формах: Планові перевірки, які проводяться регулярно відповідно до графіка. Позапланові перевірки, що проводяться за скаргами клієнтів або при виявленні підозрілих операцій. Моніторинг електронних митних декларацій у режимі реального часу. Фінансовий аудит з перевіркою бухгалтерської звітності брокера [31].

Санкції за порушення:

У разі порушення митного законодавства митний брокер може нести такі види відповідальності: Адміністративна відповідальність (штрафи, тимчасове призупинення діяльності).

Кримінальна відповідальність (у разі вчинення серйозних правопорушень, таких як контрабанда чи фінансові махінації). Позбавлення ліцензії та заборона на подальшу діяльність.

2.2 Взаємодія митних брокерів з митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності

Митні брокери тісно співпрацюють з митними органами, виконуючи ряд функцій, необхідних для оформлення товарів у режимах імпорту, експорту та транзиту.

Основні напрями взаємодії:

- 1) Оформлення митних декларацій:
 - Брокер заповнює та подає митні декларації через електронні системи.
 - Забезпечує відповідність інформації у деклараціях фактичним характеристикам товарів.
- 2) Представництво інтересів клієнтів:
 - Взаємодіє з митними інспекторами, надає необхідні документи та пояснення щодо вантажу.
 - Вирішує питання, що можуть виникнути у процесі перевірки документів або огляду вантажу.
- 3) Контроль за нарахуванням та сплатою митних платежів:
 - Обчислює митні збори, податки та інші обов'язкові платежі.
 - Контролює своєчасність сплати податків та зборів, уникаючи затримок у митному оформленні.
- 4) Участь у процедурах митного контролю:
 - Супроводжує процедури перевірки товарів, лабораторних експертиз, сертифікації та інших митних формальностей.
 - Допомогає вирішувати можливі спірні питання з митницею.
- 5) Робота з електронними митними системами:
 - Використовує автоматизовані системи подачі документів (наприклад, в Україні – «Єдине вікно» Держмитслужби).
 - Відстежує статус декларацій та повідомлень у митних інформаційних системах.

Особливості співпраці у різних митних режимах:

Митний брокер працює з різними митними режимами, такими як:

- Імпорт – декларує ввезені товари, забезпечує сплату митних платежів.
- Експорт – допомагає оформлювати товари для вивезення за межі країни.
- Транзит – оформлює перевезення вантажів через територію країни без сплати митних зборів.
- Тимчасове ввезення та вивезення – оформлює документи для тимчасового використання товарів без зміни права власності.

Кожен із цих режимів має свої особливості, тому митний брокер повинен знати відповідні законодавчі вимоги та процедури.

Вирішення спірних питань із митними органами:

Іноді у брокерів виникають спірні питання з митними органами, наприклад:

- Розбіжності у класифікації товарів (неправильний код УКТЗЕД може вплинути на розмір мита).
- Оцінка митної вартості (митниця може вимагати додаткові документи для підтвердження вартості товару).
- Виникнення підозр щодо походження товарів (необхідність додаткової перевірки сертифікатів).

У таких випадках митний брокер веде переговори з митними органами, надає роз'яснення, оскаржує рішення та захищає інтереси клієнта.

Щодо, взаємодія митного брокера із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) то, це:

1) Суб'єкти ЗЕД – це компанії або підприємці, які здійснюють зовнішньоекономічні операції з імпорту, експорту, реекспорту та транзиту товарів. Митний брокер виступає їхнім довіреним представником перед митницею.

2) Основні послуги митного брокера для суб'єктів ЗЕД:

а) Консультації щодо митних правил та процедур:

- Надання інформації про митні ставки, тарифи, особливості оформлення товарів.

- Оцінка можливих ризиків та фінансових витрат під час митного оформлення.

б) Підготовка документів для митного оформлення:

- Формування пакета документів (контракти, інвойси, сертифікати відповідності, транспортні накладні).

- Оформлення дозволів, ліцензій та інших необхідних паперів.

в) Оптимізація митних платежів:

- Підбір оптимальних митних кодів УКТЗЕД.
- Допомога в оформленні податкових та митних пільг (за наявності відповідних умов).

г) Організація логістичних процесів

- Взаємодія з транспортними компаніями та митними терміналами.
- Організація зберігання товарів на митних складах.

д) Представництво інтересів клієнта перед митними органами:

- Вирішення проблемних питань під час митного контролю.
- Оскарження рішень митних органів у разі необхідності.

3) Переваги для суб'єктів ЗЕД від співпраці з митними брокерами:

- Скорочення часу на митне оформлення – брокер швидко готує документи, що прискорює розмитнення товарів.

- Зниження ризиків – професійний брокер допомагає уникнути помилок у заповненні декларацій.

- Економія коштів – правильне оформлення документів дозволяє уникнути штрафів та непередбачених витрат.

- Юридичний захист – у разі виникнення спорів брокер може виступати посередником між митницею та клієнтом [20].

2.3 Проблемні аспекти правового регулювання діяльності митного брокера

Митний брокер – це посередник між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, який сприяє оформленню товарів і транспортних засобів через кордон. В Україні його діяльність регулюється низкою нормативно-правових актів, зокрема Митним кодексом України (далі – МКУ), постановами Кабінету Міністрів України (КМУ) та наказами Державної митної служби.

Проте існує ряд проблем, пов'язаних із правовим регулюванням цього інституту. Вони включають суперечності в законодавстві, відсутність чітких критеріїв відповідальності брокерів, складність отримання ліцензії тощо [27].

1) Недосконалість законодавчого регулювання діяльності митного брокера:

а) Колізії між законодавчими актами Законодавство України щодо митного брокера містить суперечливі положення. Наприклад, МКУ встановлює вимоги до митного брокера, але не визначає особливостей його взаємодії з іншими учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Також деякі положення МКУ не узгоджуються із законами «Про зовнішньоекономічну діяльність» та «Про ліцензування видів господарської діяльності» [13].

б) Відсутність єдиного регламенту ліцензування Для здійснення діяльності митний брокер повинен отримати дозвіл (внесення до Реєстру митних брокерів). Проте, відсутній єдиний порядок проходження процедури. Це створює простір для корупційних ризиків і неформальних домовленостей [1].

2) Відповідальність митного брокера: невизначеність та ризики:

а) Проблема співвідношення відповідальності брокера та клієнта Чинне законодавство не містить чітких критеріїв розподілу відповідальності між брокером та суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). У випадку допущення помилок в оформленні вантажу відповідальність може покладатися на брокера, навіть якщо неточні дані надала компанія-клієнт.

б) Відсутність механізмів захисту прав брокера В Україні немає ефективних механізмів оскарження дій митних органів, які можуть безпідставно

блокувати діяльність брокера. Наявні норми є формальними та не забезпечують реального захисту [33].

3) Ліцензування та контроль: проблеми практичного застосування:

а) Зарегульованість ліцензійної процедури Хоча ліцензування брокерської діяльності є важливим для запобігання шахрайству, нинішня система створює надмірний адміністративний тиск. Вимоги щодо досвіду роботи, наявності сертифікованих фахівців та фінансових гарантій є складними для виконання.

б) Непрозорість перевірок та санкцій Законодавство не містить чітких критеріїв, за якими митний орган може тимчасово або повністю припинити діяльність брокера. Це дає підстави для суб'єктивного трактування та можливих зловживань.

4) Діджиталізація митних процедур і діяльність брокерів:

а) Недостатня інтеграція електронних сервісів Попри запровадження електронного декларування, багато операцій митні брокери змушені здійснювати вручну. Недостатня автоматизація процесів призводить до затримок у митному оформленні та підвищення витрат [26].

б) Впровадження митного «єдиного вікна» Система «єдиного вікна» мала б спростити роботу брокерів, але її неповна інтеграція з іншими державними реєстрами не дозволяє використовувати її ефективно [21].

Проблеми правового регулювання діяльності митних брокерів в Україні пов'язані з нормативними колізіями, невизначеністю відповідальності, бюрократичними перепонами та недосконалою цифровізацією процесів [34].

Висновок до другого розділу:

У другому розділі було проведено детальний аналіз адміністративно-правового статусу митного брокера в Україні. Розглянуто особливості ліцензування та контролю діяльності митного брокера, що дало змогу визначити основні вимоги та процедури отримання дозволів, а також механізми державного нагляду за їхньою діяльністю. Досліджено взаємодію митних брокерів із митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Встановлено, що митний брокер виконує роль посередника, сприяючи ефективному оформленню товарів і спрощенню митних процедур. Водночас акцентовано увагу на важливості чіткої взаємодії між усіма учасниками митного процесу для забезпечення його прозорості та ефективності. Окрему увагу приділено проблемним аспектам правового регулювання діяльності митного брокера. Виявлено низку нормативних та практичних недоліків, що ускладнюють діяльність брокерів, зокрема, прогалини у законодавстві, недостатню узгодженість правових норм та можливі колізії між різними нормативно-правовими актами. Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок про необхідність удосконалення правового регулювання діяльності митних брокерів та підвищення рівня їхньої взаємодії з митними органами й учасниками зовнішньоекономічної діяльності.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МИТНОГО БРОКЕРА

3.1 Зарубіжний досвід регулювання діяльності митних брокерів та можливості його імплементації в Україні

Кожна країна має власні підходи до регулювання діяльності митних брокерів, які залежать від рівня економічного розвитку, правової системи та міжнародних зобов'язань. Досвід провідних країн світу, зокрема ЄС, США, Канади та Китаю, може бути корисним для вдосконалення української нормативно-правової бази у сфері митного брокерства. Україна прагне інтеграції в міжнародні економічні спільноти, тому адаптація ефективних механізмів регулювання митних брокерів відповідно до світових стандартів сприятиме підвищенню прозорості та ефективності митних процедур.

1) Регулювання діяльності митних брокерів у зарубіжних країнах:

Досвід Європейського Союзу Європейський Союз дотримується єдиних стандартів у регулюванні діяльності митних брокерів на основі Митного кодексу ЄС (Union Customs Code – UCC). Ключові особливості регулювання в ЄС: Відсутність обов'язкового ліцензування митних брокерів у більшості країн ЄС. Основний акцент робиться на Авторизованих економічних операторах (АЕО), які отримують спрощений доступ до митних процедур після підтвердження їхньої відповідності міжнародним стандартам. Автоматизована система митного оформлення та використання електронного документообігу [37].

В Україні можливе запровадження більш спрощеного порядку роботи для брокерів, які мають статус надійного партнера митних органів (аналог АЕО). Повна цифровізація процесу митного оформлення та взаємодії з брокерами [16].

Регулювання митних брокерів у США У Сполучених Штатах митні брокери діють відповідно до Митного закону США (Title 19 U.S. Code), а їх діяльність контролюється Службою митного та прикордонного контролю (CBP – Customs and Border Protection).

Основні аспекти регулювання:

- Брокерська діяльність є ліцензованою: митні брокери повинні отримати федеральну ліцензію, яка передбачає здачу іспиту та відповідність низці вимог:

- Регулярне підтвердження кваліфікації та проходження перевірок.
- Високий рівень відповідальності брокерів, включаючи штрафи та позбавлення ліцензії за порушення законодавства.

Така, система в Україні допоможе впровадженню обов'язкового кваліфікаційного іспиту для митних брокерів, що підвищить рівень професіоналізму. Введення механізму постійного моніторингу діяльності брокерів з метою запобігання порушенням.

Досвід Канади Канада застосовує Закон про митну службу (Customs Act), а діяльність брокерів контролюється Агентством прикордонних служб Канади (CBSA – Canada Border Services Agency).

Основні особливості канадської моделі:

- Ліцензія на брокерську діяльність видається після проходження сертифікації у CBSA.
- Страхування діяльності митних брокерів: брокери повинні мати фінансові гарантії на випадок помилок чи шахрайства. Використання електронної платформи CBSA Assessment and Revenue Management (CARM) для автоматизованого митного оформлення.

Для України така система надасть можливість впровадження обов'язкового страхування митних брокерів як гарантії їхньої відповідальності перед клієнтами та державою. Інтеграція цифрової системи для централізованого обліку всіх операцій митних брокерів.

Регулювання митних брокерів у Китаї У Китаї діяльність митних брокерів жорстко регулюється Генеральною митною адміністрацією КНР. Особливості китайського підходу: Надзвичайно високі вимоги до кваліфікації брокерів. Суворі штрафи та кримінальна відповідальність за порушення митного законодавства. Високий рівень автоматизації, що дозволяє брокерам працювати через єдину електронну систему митного оформлення.

Ця система надасть Україні можливості, запровадження жорсткіших заходів контролю за діяльністю брокерів для запобігання корупції та зловживанням. Підвищення відповідальності брокерів, зокрема через штрафи за неправильне митне оформлення [18].

2) Перспективи адаптації зарубіжного досвіду в Україні

- Зарубіжний досвід свідчить, що ефективне регулювання діяльності митних брокерів має базуватися на балансі між державним контролем та створенням сприятливих умов для бізнесу. Україна може використати найкращі практики для вдосконалення власного законодавства.

Пропоновані заходи для України:

- Оптимізація ліцензійних процедур;
- Введення сертифікаційного іспиту для митних брокерів (за прикладом США та Канади);
- Запровадження механізму підтвердження кваліфікації на регулярній основі;
- Підвищення відповідальності брокерів;
- Запровадження фінансового страхування відповідальності брокерів (аналог канадської системи). Посилення штрафних санкцій за допущені порушення в митному оформленні. Автоматизація митних процесів Створення централізованої цифрової системи взаємодії брокерів та митниці (аналог системи CARM у Канаді). Повна інтеграція електронного документообігу [23]. Впровадження інституту Авторизованих економічних операторів (АЕО) Надання спрощеного митного оформлення для перевірених брокерів та компаній. Зменшення кількості митних перевірок для сертифікованих брокерів.

Отже, підсумовуючи практику інших держав можна сказати, що Україні необхідно адаптувати зарубіжні практики регулювання діяльності митних брокерів, орієнтуючись на ефективні моделі ЄС, США, Канади та Китаю. Основними напрямками реформування мають стати спрощення ліцензійних процедур, посилення контролю, цифровізація процесів і запровадження механізму страхування відповідальності брокерів. Запровадження цих змін

дозволить підвищити прозорість митних процедур, покращити бізнес-клімат та зміцнити позиції України на міжнародному ринку.

3.2 Пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері митного брокерства

Вдосконалення законодавства у сфері митного брокерства є важливим кроком на шляху до прозорості, ефективності та європейської інтеграції митної системи України [4].

Запровадження кваліфікаційних вимог до митних брокерів для цього потрібно внести зміни до МКУ, передбачивши обов'язкову професійну сертифікацію брокерів. Розробити систему кваліфікаційних іспитів для отримання брокерської ліцензії за прикладом США та Канади [6]. Встановити обов'язковий рівень освіти або спеціалізоване навчання у сфері митної справи [24]. Такі зміни допоможуть, підвищити професійний рівень митних брокерів, що зменшить кількість помилок у митному оформленні та мінімізує ризики для клієнтів.

Чітке визначення відповідальності митних брокерів, для цього потрібно закріпити у МКУ чітке розмежування відповідальності між брокером та суб'єктом ЗЕД [29]. Запровадити механізм страхування відповідальності брокерів для захисту їхніх інтересів. Визначити випадки, коли відповідальність брокера не настає, наприклад, якщо він діяв на підставі документів, наданих клієнтом [15].

Це надасть змогу зменшити фінансові ризики для брокерів та підвищення довіри до їхньої діяльності.

Оптимізація процедури ліцензування, така зміна допоможе встановити чіткі терміни та вимоги для отримання брокерської ліцензії, що унеможливить зловживання. Запровадити автоматичне продовження ліцензії за умови відповідності всім критеріям. Спрощення адміністративних процедур через онлайн-реєстрацію брокерів.

Це дозволить прозоре та доступне регулювання митного брокерства, що сприятиме розвитку ринку.

Наступною зміною можна виділити цифровізацію митних процедур. Для цього потрібно впровадити єдину державну електронну систему для обміну даними між брокерами, митними органами та суб'єктами ЗЕД [7]. Інтегрувати систему митного оформлення з іншими державними платформами (Податковою службою, Державною службою статистики тощо). Ввести електронний кабінет митного брокера з можливістю автоматизованого оформлення митних декларацій. Це призведе до скорочення часу митного оформлення, зменшення бюрократії та підвищення ефективності митної системи [30].

Ще однією із важливих змін котрі потрібно внести, це впровадження статусу «Авторизованого економічного оператора» (АЕО) для брокерів [10]. Надати митним брокерам можливість отримувати статус АЕО, що дозволить їм користуватися спрощеними митними процедурами. Передбачити скорочення перевірок для брокерів, які мають підтверджену репутацію. Встановити єдині критерії відповідності для отримання статусу АЕО. Це допоможе, скороченню перевірок, зменшення навантаження на митні органи та спрощення міжнародної торгівлі.

Така, імплементації запропонованих змін призведе до:

- 1) Підвищенню якості послуг митних брокерів – завдяки професійній сертифікації та страхуванню відповідальності.
- 2) Спрощенню регуляторних процедур – через оптимізацію ліцензування та автоматизацію взаємодії.
- 3) Зменшенню корупційних ризиків – через цифровізацію процесів і зменшення суб'єктивного впливу посадових осіб.
- 4) Покращенню міжнародного іміджу України – завдяки гармонізації законодавства з нормами ЄС, США та Канади.

Отже, чинне законодавство України у сфері митного брокерства потребує суттєвого вдосконалення. Основні проблеми включають низький рівень кваліфікації брокерів, нечітке регулювання їхньої відповідальності,

бюрократичні перепони у ліцензуванні та недостатній рівень цифровізації. Запровадження системи сертифікації, чітке розмежування відповідальності брокерів, спрощення реєстраційних процедур та автоматизація митних процесів дозволять підвищити ефективність митного брокерства та сприятимуть економічному розвитку України [36]. Реформування цієї сфери відповідно до міжнародних стандартів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських митних брокерів та інтеграції України в глобальну торговельну систему.

Висновок до третього розділу:

У третьому розділі було розглянуто перспективи вдосконалення адміністративно-правового статусу митного брокера в Україні. Аналіз зарубіжного досвіду регулювання діяльності митних брокерів дозволив виокремити найкращі практики, які можуть бути адаптовані до вітчизняної правової системи. Зокрема, увагу приділено питанням ліцензування, контролю за діяльністю брокерів, а також рівню їхньої відповідальності та співпраці з митними органами. На основі проведеного дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері митного брокерства. Серед ключових ініціатив — гармонізація національних норм із міжнародними стандартами, підвищення прозорості процедур ліцензування та контролю, усунення законодавчих прогалин і впровадження механізмів, що сприятимуть більш ефективній взаємодії між митними брокерами, державними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Таким чином, розділ окреслює можливі напрями реформування адміністративно-правового статусу митного брокера, що сприятиме підвищенню ефективності його діяльності та покращенню регулювання у сфері митної справи в Україні.

ВИСНОВКИ

Дослідження адміністративно-правового статусу митного брокера в Україні дозволило виявити основні особливості його правового регулювання, ключові проблеми та перспективи розвитку цієї сфери. Митний брокер є важливою складовою митної системи України, оскільки виконує функції посередника між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та митними органами. Його діяльність спрямована на якісне та швидке оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон, що безпосередньо впливає на ефективність міжнародної торгівлі та економічний розвиток держави.

Законодавче регулювання діяльності митного брокера в Україні базується на Митному кодексі України, постановах Кабінету Міністрів України, а також інших нормативно-правових актах. Водночас нормативна база містить низку прогалин та недоліків, що ускладнюють діяльність митних брокерів та стримують розвиток галузі.

Основні проблеми, виявлені під час дослідження:

- Відсутність чітких кваліфікаційних вимог до митних брокерів. Чинне законодавство не містить детальних вимог до освіти, досвіду роботи та професійної підготовки брокерів, що може негативно впливати на якість їхньої діяльності.
- Нечітке регулювання відповідальності митних брокерів. Відсутність законодавчо закріпленого механізму розподілу відповідальності між брокером та клієнтом призводить до ситуацій, коли митний брокер змушений нести відповідальність за помилки, допущені замовником.
- Складна та бюрократизована процедура ліцензування. Отримання дозволів на брокерську діяльність супроводжується значними адміністративними бар'єрами, що створює корупційні ризики та перешкоджає входженню нових учасників на ринок.
- Недостатній рівень цифровізації процесів митного оформлення. Взаємодія брокерів із митними органами потребує подальшої автоматизації та

спрощення процедур, оскільки чинна система електронного декларування має низку технічних недоліків.

- Відсутність механізму авторизації брокерів за міжнародними стандартами. В Україні поки що не реалізовано повноцінний механізм запровадження статусу «Авторизованого економічного оператора» (АЕО), що дозволило б брокерам користуватися спрощеними процедурами митного контролю.

Отже, митний брокер є важливим учасником митних правовідносин, який виконує посередницькі функції між державними органами та підприємцями. Його діяльність має значний вплив на ефективність митної системи, прозорість бізнес-процесів та розвиток зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Однак нинішнє законодавство потребує вдосконалення, зокрема у питаннях професійної сертифікації, відповідальності брокерів, автоматизації процесів та імплементації міжнародних стандартів. Запровадження запропонованих змін сприятиме розвитку митного брокерства в Україні, підвищенню його конкурентоспроможності та гармонізації з європейськими нормами, що є важливим кроком на шляху до економічної інтеграції країни у міжнародну торговельну систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережна К.В. Міжнародно-правове регулювання митних режимів та проблемні аспекти міжнародного співробітництва України. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 3. С. 305 –307.
2. Бізнес не бачить зрушень у реформуванні митниці / Європейська Бізнес Асоціація: офіційний вебсайт. URL: <https://eba.com.ua/biznes-ne-bachyt-zrushen-u-reformuvanni-mytntsi/> (дата звернення: 12.03.2025).
3. Гаращук В.М., Дмитрик О.О., Федчишин С.А. Переміщення товарів через митний кордон України: окремі пропозиції щодо удосконалення. Наука і техніка сьогодні. 2023. №12 (26). С. 27- 39.
4. Голосніченко І.П. Бойко О.В. Шляхи реформування інституту митних брокерів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал / URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/29.pdf (дата звернення 21.03.2025)
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003, № 436-IV / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 20.03.2025)
6. Демчук М.В. Митні правопорушення: запобігання та протидія в контексті зарубіжного досвіду. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2019. Том 30 (69). № 4 / http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/28.pdf
7. Дудченко В. В. Поняття та сутність митних процедур відповідно до законодавства України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 6. С. 61–64.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 12.04.1984 р. № 80735-X в редакції від 01 лютого 2025 року зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. (дата звернення: 12.03.2025).
9. Конституція України: станом на 01.01.2020 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.03.2025).

10. Коваль Н. О. Участь митних органів у заходах офіційного контролю. Lex Portus. 2019. № 6. С. 7 – 28.
11. Кормич Б. А., Коваль Н. О. Митне право: навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2021. 132 с.
12. Кримінальний кодекс України: Закон України від 18.04.2012 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12.03.2025).
13. Лемеха, Р. І. (2020). Принципи правового регулювання митних режимів в Україні. Прикарпатський юридичний вісник, (4 (33)), 62-68.
14. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 14.03.2025).
15. Міжнародна Конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства: міжнародний документ від 9.06.1977 р. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_926/card6#Public (дата звернення: 12.03.2025).
16. Міжнародна співпраця. Управління міжнародної співпраці Державної митної служби. Офіційний сайт Державної митної служби. <https://customs.gov.ua/mizhnarodna-spivprazia> (дата звернення: 19.03.2025).
17. Мушенюк В. Адміністративно-правові засади реалізації принципів митного оформлення в системі митної політики України. Підприємництво, господарство і право. 2020. №7. С. 158-162.
18. Нагорічна О.С., Слободян В. В. Основні форми міжнародного співробітництва в галузі митної справи. Приазовський економічний вісник. 2020. Вип. 3(20). С. 34 - 42.
19. Панов І.О. Митні правовідносини як вид правових відносин. URL. [file:///C:/Users/1722/Downloads/55956%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1722/Downloads/55956%20(1).pdf) (дата звернення: 15.03.2025).

20. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XI (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 29, URL: [https:// zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення 15.03.2025).

21. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України: Закон України від 06.09.2018 р. № 2530-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19> (дата звернення: 13.03.2025).

22. Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності: наказ Міністерства фінансів України 27.09. 2021 року № 517. Офіційний вісник України. 2021. № 99. Ст. 6537.

23. Про запровадження рекомендаційно-технічного пілотного проєкту виконання митних формальностей в автоматичному режимі : Наказ Державної митної служби України від 07.05.2020 № 167. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0167913-20#n31](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0167913-20#n31) (дата звернення: 14.03.2025).

24. Про затвердження Порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна»: постанова Кабінету Міністрів України від 21.10. 2020 р. № 971. Офіційний вісник України. 2020. № 87. Ст. 2791.

25. Про затвердження порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа: наказ Мінфіну України від 30.05.2012 № 651. Офіційний вісник України. 2012. № 64. Ст. 2629.

26. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей у разі виходу з ладу автоматизованої системи митного оформлення або єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів : Наказ Міністерства

фінансів України від 17.08.2020 р. № 508. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-20#Text> (дата звернення: 16.03.2025).

27. Про інноваційну діяльність: Закон від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 15.03.2015).

28. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст.158.

29. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV . Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

30. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи : Закон України від 12.09.2019 року № 78-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX#Text> (дата звернення: 16.03.2025).

31. Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL. <https://www.kmu.gov.ua/npas/248928183> (дата звернення 17.03.2025).

32. Рябченко О. П. Місце митного права у структурі системи права: окремі пропозиції щодо визначення. Юридичний вісник. 2022. № 3 (64). С. 30 – 37.

33. Сластьоненко, О., Корнійчук, С., Науменко, К. (2022). Можливості використання в Україні досвіду зарубіжних країн у сфері правового регулювання митних режимів. Молодий вчений, (4 (104)), 70-74.

34. Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні: колективна монографія / За заг. ред. Д.В. Приймаченка. Дніпро : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 272 с.

35. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України в «Митниці», Програмі Союзу для співробітництва в митній сфері. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011-22#Text (дата звернення: 13.03.2025).

36. Хараїна І.І. Адміністративно-правове регулювання переміщення предметів фізичними особами через митний кордон України: дис. ... д-ра філософ. : спеціальність 081 (Право). Дніпро, 2020. 220 с.

37. Хомутянський В. В. Міжнародне співробітництво України з питань протидії митним правопорушенням в умовах євроінтеграційних процесів. Науковий вісник публічного та приватного права. Збірник наукових праць. Вип.1. 2019. С. 116-124.

38. Цивільний кодекс України: Закон України від 19.06.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 14.03.2025).

39. Яковенко І.Л., Шолкова Т.Б. Історія становлення та розвитку правового регулювання митних органів і митних режимів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. №8. С. 338-341.